

המנהלת הכללית
Director General
المدير العام

ירושלים, ג' טבת תשע"ז
01 ינואר, 2017
מספר פניה: 16123102
מספר סימוכין: 16123102

לכבוד
אברהם נגושה
יו"ר ועדת העלייה הקליטה והתפוצות
הכנסת
ירושלים 91950

שלום רב,

הנדון: ממצאים קשים במחקר משרד החינוך על אלימות ואפליה כלפי תלמידים
יוצאי אתיופיה במערכת החינוך
(מכתבך מיום 7.11.2016)

קיבלתי בתודה את מכתבך שבסמך בעקבות דיון הועדה בנושא שבנדון.

להלן התייחסותי להחלטות הועדה:

1. משרד החינוך פועל באופן מתמשך ובצורה מעמיקה למיגור גזענות ומניעת תופעות של אלימות באשר הן. פעולותינו נעשות במהלך כל השנה בתוך בתי"ס ומחוצה להם בקרב התלמידים והצוותים חינוכיים.
2. המשרד הציב את הנושא כיעד מרכזי בשנים האחרונות, תוך שהוא רואה עצמו מחויב להטמיע בבתי הספר תרבות של שיח ערכי, הומניזם, סולידריות, סובלנות וקבלת האחר.
3. לא קיבלנו ולא נקבל תופעות של גזענות, אלימות ואפליה באשר הן. נמשיך לפעול למניעתן ומיגורן.
4. סקר הראמ"ה אליו הנך מתייחס, הינו **סקר שבוצע במהלך ינואר-מרץ 2013** לתלמידי כיתות ה' עד ט', כחלק ממיצ"ב תשע"ג, במדגם מייצג של בתי ספר דוברי עברית. הסקר פורסם באתר ראמ"ה באוקטובר 2016. מדובר בסקר המשקף תמונת מצב נכונה לשנת 2013. מאז ועד היום בוצעו פעולות רבות ע"י המשרד בהיבט של מניעת גזענות ומיגור אלימות הן כלפי עולים ככלל והן כלפי עולים ובני עולים יוצאי אתיופיה בפרט.

המנהלת הכללית
Director General
المدير العام

על אף זאת ובשל החשיבות שהמשרד מקנה לנושא, קיימו גורמי המקצוע הרלבנטיים במשרד מפגש ראשוני בנושא וכעת הם פועלים לניתוח ופילוח הנתונים, תוך מיפוי בתי"ס עתירי עולים ובני עולים, על מנת לגבש תכנית ממוקדת לפעולה. לכשתגובש תכנית מלאה היא תובא לעיוןך.

בשלב זה אבקש לעדכןך, כי במהלך שנה"ל תשע"ז ובעקבות למידה ראשונית של נתוני הראמ"ה, בבתי הספר עתירי עולים שיש בהם תהליך הדרכה בנושא אקלים, יפותחו תכניות התערבות ייחודיות. כמו כן, ישולבו בבתי ספר אלה תכניות שעוסקות בפיתוח סובלנות ומניעת גזענות.

זאת ועוד, במתווה ההכשרה החדש, שיתגבש במהלך השנה, יוצע, בתאום עם המל"ג, לייחד פרק בלימודי החינוך העוסקים בהכרות עם בני קהילות העולים השונות, צרכיהן והדרכים שהמורים יכולים לקדם ולהיענות לצרכים אלה.

5. מעבר לזאת ובדיוק באותו העניין אנו שוקדים במהלך השנה האחרונה על יישום התכנית - "הדרך החדשה". התכנית בראש ובראשונה מבקשת לבטל כל אלמנט סגרגטיבי ולייצר אינטגרציה בין יוצאי הקהילה האתיופית לחברה הקולטת. המשרד פועל ליישום התכנית תוך שהוא רואה בעקרון האינטגרציה קו מנחה וזאת על מנת לייצר שילוב מיטבי בחברה הישראלית והעצמה של התלמידים בני הקהילה.

6. בנוסף על האמור, אבקש להביא לידיעתך מהעשייה הרבה במשרד בנושא בשנים האחרונות:

א. קידום אקלים מיטבי וצמצום אלימות בכלל ואלימות על רקע גזעני - הנחיות חוזר מנכ"ל -

מוסדות החינוך מחויבים לבנות תכנית מערכתית לקידום אקלים חינוכי מיטבי. בתוך כך הם נדרשים לפעול בהתאם לחוזר מנכ"ל "אקלים חינוכי מיטבי והתמודדות מוסדות חינוך עם אירועי אלימות וסיכון", לבנות תקנון, לפעול לצמצום אלימות על כל סוגיה, לרבות אלימות על רקע גזעני.

בתי הספר מחויבים לקידום יחסי קרבה ואכפתיות בין תלמידים ובין מורים לתלמידים.

לצד תכנית המחייבת את כלל מוסדות החינוך, מלווים מדריכים מומחים בתחום כ- 1000 מוסדות חינוך בשנה. 200 מדריכים מומחים עומדים לרשות מוסדות החינוך, להיוועצות ולהנחיה במצבים של אלימות חמורה.

כמדיניות מחייבת, הוציא משרד החינוך את חוזר מנכ"ל "אקלים חינוכי מיטבי והתמודדות מוסדות חינוך עם אירועי אלימות וסיכון. החוזר מגדיר כאלימות חמורה גם ביטויים של השפלה מילולית ודחייה חברתית ומתייחס גם למקרים של אלימות מילולית על רקע גזעני. כך למשל בסעיף העוסק בטיפול באירועי אלימות של פגיעת תלמידים בתלמידים בבית הספר, מצוינות בין הדוגמאות לאירועים, מצבים של אלימות מילולית חמורה כמו לעג על רקע גזעני.

המנהלת הכללית
Director General
المدير العام

לבית הספר פעולות חובה ביניהן: בירור ושיח עם הורי התלמידים המעורבים והתערבות חינוכית פרטנית וכיתתית. לבית הספר ישנן פעולות נוספות הניתנות לשיקול דעתו וביניהן: ביטוי בתעודה בסעיף התנהגות, בניית תכנית אישית ובמידת הצורך השעיה מבית הספר. הפעולות להן נדרש בית הספר, הן פעולות החובה והן הפעולות לשיקול דעת, מבהירות את חשיבות ההתערבות הבית ספרית, למען התלמיד הנפגע, למען התלמיד הפוגע ולמען בית הספר כולו.

חוזר המנכ"ל מתייחס גם למצבים של פגיעת עובד הוראה בתלמידים. בהתאם לחוזר ישנן פעולות חובה שעל מנהל בית ספר לעשות במצבים של פגיעה מילולית שיש בה לעג, העלבה או השפלה.

מנהל בית הספר נדרש לעשות בירור של פרטי המקרה עם התלמיד הנפגע ועם עובד ההוראה, לידע את הורי התלמיד אודות הפגיעה, לדרוש התנצלות של עובד ההוראה בפני התלמיד ולהבטיח שהפגיעה לא תישנה. במצבים שהם ישנה פגיעה חוזרת, יתקיים על פי החוזר שימוע לעובד ההוראה, והמקרה יועבר לטיפול הממונה על המשמעת במשרד ובמידת הצורך תישקל העמדה לדין משמעת.

ב. הכשרת מורים –

בהכשרה ללימודי החינוך קיימים נושאים רבים העוסקים בכלי חינוך שונים הנדרשים למורה כדי לטפל בשונות ובצרכים הייחודיים של כל תלמיד. לפרחי ההוראה ניתנים כלים להתמודד עם תופעות אנטי חברתיות ומדירות שעלולות להופיע בקרב התלמידים ובכלל זה תלמידים עולים.

ב-6 מכללות אקדמיות לחינוך מתקיימת תכנית הכשרה מיוחדת לסטודנטים מבני העדה האתיופית, המכשירה אותם להוראה ולמנהיגות חינוכית. במסגרת זאת הם חושפים את כלל הסטודנטים במכללה לתרבותה של העדה, לייחודה ולצרכיה. כל אלה תורמים במישרין להיכרות כלל הסטודנטים עם עולי ובני עולי אתיופיה.

ג. פעולות המזכירות הפדגוגית בנושא –

1. **במסגרת התכנית "הדרך החדשה" - פותחה תכנית רב גילאית המכילה יחידות הוראה העוסקות בהכרת הקהילה האתיופית, חוזקותיה, מנהגיה ומורשתה. פורסם חוזר מנכ"לית** בנושא ובו כל מנהלי בתי הספר התבקשו לבנות תכנית רב שנתית לעיסוק בנושא ולשלב בכל שנת לימודים (מכתה א' ועד י"ב) שתי יחידות הוראה בהתאם לבחירת בית הספר.

עד כה פותחו עשרות יחידות הוראה במגוון תחומי דעת (קישור ליחידות ההוראה) כעת נמצאות בתהליך פיתוח יחידות נוספות. שילוב הנושא בתחומי הדעת, יביא, במהלך ארוך טווח להיכרות של כלל תלמידי ישראל עם קהילת יוצאי אתיופיה ולהכרה בייחודיותה מחד ובמקומה השווה בפסיפס הישראלי מאידך.

המנהלת הכללית
Director General

المدير العام

יום עיון לכלל מדריכי תחומי הדעת - כחלק מהערכות המזכירות הפדגוגית להטמעת התכנית התקיים בחודש יולי 2016 יום עיון לכלל צוות המדריכים שבתחומי הדעת שלהם פותחו הפעילויות. זאת במטרה להטמיע את הפעילויות בשיטת המניפה במחוזות המשרד השונים. מעבר לקהל היעד שהוא התלמידים אנו רואים בצעד זה תהליך משמעותי לקידום ערכי סובלנות, אמפטיה וקבלה בקרב ציבור המורים.

2. **התכנית "מסובלנות למניעת גזענות וחיים משותפים"** - תכנית זו אינה מיועדת לטיפול בקהילה ייחודית אלא רואה את הגזענות כתופעה שיש למגרה. התכנית רואה בציבור עובדי ההוראה (ממפקחים ועד מורים/גננות) קהל יעד מרכזי לטיפול בנושא הגזענות לסוגיה. במסגרת התכנית:

- א. מופו ערכי פלורליזם, סובלנות ומניעת גזענות בתכניות הלימודים במגוון רחב של תחומי דעת והחלו להיבנות פעילויות להעברה בשעורים.
- ב. גובשו מתווים לפיתוח מקצועי למורים כאשר הושם דגש על הקניית ידע בצד בניית תכנית בית ספרית להתמודדות עם גזענות בין אם היא מופנית כלפי תלמידים יוצאי אתיופיה/עולים חדשים או כל אוכלוסייה אחרת.
- ג. בשנה"ל תשע"ז, יעברו לראשונה, מורים ב- 8 תחומי דעת פיתוח מקצועי והכשרה בנושא התמודדות עם גזענות. הכשרה זו הינה חלק מיישום התכנית מסובלנות למניעת גזענות וחיים משותפים. השתלמות זו מצטרפת למעל 1500 שעות השתלמות המועברות למורים בנושא חינוך לדמוקרטיה ומניעת גזענות באמצעות המטה לחינוך אזרחי וחיים משותפים.

בנוסף, נחשפים מורים במקצועות מולדת חברה ואזרחות ובמקצוע האזרחות אף הם להשתלמויות בנושא מניעת גזענות (בשנה"ל תשע"ז צפויים כ- 750 מורים לאזרחות לעבור הכשרה בנושא מניעת גזענות וניהול שיח מכבד בכיתה).

ד. **שבוע העליות במערכת החינוך** -

בנוסף לאמור, בחרנו השנה לציין במערכת החינוך את שבוע העליות. במסגרת שבוע זה עסקו בגנים ובבתיה"ס בסיפורם של העולים מכל קצוות תבל ובכלל זה בסיפורם של עולי אתיופיה.

לראשונה נלמד נושא העליות במגוון מקצועות הלימוד, בהם: ספרות, היסטוריה, תנ"ך, אמנות, מוסיקה שיעורי חינוך ועוד.

מטרת ציון היום היתה להכיר ולהוקיר את תרומתן של העליות השונות למדינת ישראל, לצד חיזוק תחושת השייכות של התלמידים העולים והעצמתם והכרה בשונות תרבותית כמשאב חינוכי ולאומי.

במסגרת שבוע העליות התלמידים נחשפו לסיפורים אישיים של עולים ועסקו בנושא גם במסגרות מגוונות, כמו טקס בית ספרי, מפגשים עם עולים ותיקים וחדשים (סבים וסבתות של הילדים), שיעורי חינוך, שיעורי כישורי חיים, ובמסגרות החונכות האישית והמעורבות החברתית.

המנהלת הכללית
Director General
المدير العام

כמו כן, בתי הספר וגני הילדים עודדו את התלמידים לבטא את הוקרתם לעולים גם באמצעים אומנותיים, כתיבת שירים וסיפורים, הכנת כרזות, הענקת אות הוקרה לעולים ועוד.

שבוע זה מצטרף לכלל הפעולות בהן נוקט המשרד על מנת להבטיח אקלים חינוכי מיטבי עבור כלל התלמידים ובכלל זה התלמידים העולים.

לסיכום דברי אחזור ואומר, משרד החינוך רואה עצמו מחויב לנושא. נכון, כברת דרך עוד לפנינו כחברה קולטת עליה, אך לא נרפה בעשייה עד אשר נוכל להבטיח את מקומו של כל תלמיד, באשר הוא, על שונותו, כשווה בין שווים במערכת החינוך ובחברה הישראלית בכלל.

כפי שציינתי בתחילת דבריי נשוב ונעדכן את הועדה בדבר הפעולות הנוספות שינקטו בעקבות מחקר הראמ"ה.

בברכה,

מיכל כהן